דער כעלמער מלמד.

„אַמאָל איז די וועלט אַזוי פאַרפּלייצט געוואָרן מיט תאוות״— דערציילט שכנא פאַר אַ גאַנצן רעדל יידן אין בית-המדרש — אַז מען האָט מורא געקריגן, דער רבונו של עולם זאָל ניט, כביכול, פאַרגעסן פאַר גרויס גרימצאָרן די שבועה און ניט עפענען די טויערן פון הימל און ברענגען אַ מבול, גאָר אָן נחן און אָן דער תיבה. עס איז, רחמנא ליצלן, געווען באו מים עד נפש —וויי זאָגט ער, ביז אַהער! עס איז אַזוי ווייט געקומען, ביז די למ״ד וא״ו צדיקים האָבן מורא געקריגן פאַר זיך אַליין און זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אויף אַן אסיפה קיין בראַטקעוו. זיי זיינען געזעסן און האָבן געקלערט זיבן טעג און זיבן נעכט; עס איז שוין ביי זיי געווען אַ סברא, מען זאָל מאַכן כלו חייב, זאָל משיח קומען וועט נעמען אַן עק. ס׳איז אָבער אינמיטן געווען אַ פראָסטער ייד, אַ וואַסער-טרעגער, ער האָט זיך איינגעשפּאַרט: ניין און ניין. ס׳איז אַראָפּגעקומען אַ בת-קול, דער מלאך גבריאל האָט זיך באַוויזן, מען האָט געזאָגט, אַז מען וויל אַזוי אויפן הימל, אין די עולמות העליונים; אונזער וואַסער-טרעגער קוקט ניט אויף די אַלע זאַכן, ער וויל ניט קיין עבירה טאָן! מען האָט זיך אַזוי לאַנג געהאַמפּערט, ביז עס איז געבליבן, מען זאָל צורעכט מאַכן דעם יצר-הרע.

אַלע למ״ד וא״ו צדיקים זיינען געווען פּראָסטע אָרימע יידן; אַ חוץ וואַסער-טרעגער זיינען נאָך געווען שוסטער, האָלץ-העקער, שטיינער-קלאַפּער וכדומה. נאָר איינער פון זיי האָט פּונקט פאַר אַ קורצער צייט אָפּגענומען אַ גרויסע ירושה פון אַ מומען, וואָס איז געשטאָרבן אין אַלכסנדריא של מצרים, און ער האָט נאָך קיין צייט ניט געהאַט נכשל צו ווערן אינם גאָלדענעם עגל. אָט פאַר זיין געלט האָט מען אַראָפּגעבראַכט, און טאַקע פון מצרים, אַ סריס.

מען האָט אַראָפּגעבראַכט אַ סריס, מען האָט אים פאַרשטעלט פאַר אַ גוטן יידן, מיט באָרד און פּאות, מיט אַ קאַפּטאַן מיט סטראָקעס, שיך און זאָקן, מיט אַן אָפּן האַרץ און מען האָט זיך אָנגעהויבן רייצן מיטן יצר־הרע: אָט דאָ, ביי דעם צדיק, ווייז דיין גבורה!

דער יצר־הרע איז געקומען; וואָס זאָל ער וויסן? ער זעט אַ ייד מיט באָרד און פּאות און צעלאַכט זיך אויף אַ קול: כאַ, כאַ, כאַ! אַ גרויסע זאַך אַרויסצוברענגען צו אַן עבירה.

אים איז גאָרניט איינגעפאַלן, אַז דאָס איז אַ סריס. ער זעצט זיך לעבן אים אַנידער, הייבט זיך אָן מיט אים צו ווערטלען, ריידן אַ ביסל חנופה, חכמהלאַך, עזותקייט, נבול־פּה; דער סריס אָבער פאַרשטייט ניט קיין וואָרט און גיט אַפילו ניט קיין שמייכל. דער יצר־הרע איז אַזש הייזעריק געוואָרן: דאָס ערשטע מאָל טרעפט זיך אים אַזויפיל אַרבעט ביי אַ גוטן יידן! ער גיט אַ פייף: רחמנא ליצלן! עס באַווייזן זיך אַלערליי נשים: גבאיטעס, פּראָסטע ווייבער, יונגע ווייבלאַך און אַזוי נקבות. זיי קומען אָן פאַרלאַכווייז, ווי די עופות טמאים אין נחס תיבה אַריין, אָנגעטאָן אויף פאַרשיידענע אופנים: מיט קרינאָלינעס, אָן קרינאָלינעס, פאַרהאָנגענע, פאַרשטעלטע, האַלב־נאַקעטע, און מיט פאַרשיידענע מדות: לאַכנדיקע, וויינענדיקע, שעלטנדיקע, שרייענדיקע—אָבער עס העלפט ווי אַן אַרבעס אין דער וואַנט! אַ טייך מיט שווייס האָט שוין דעם יצר־הרע באַגאָסן, ער איז אַזוי מיד געוואָרן, גלייך ער וואָלט אַ גאַנצע וואָך האָלץ געהאַקט. און דער סריס רירט זיך אַלץ ניט! דער יצר־הרע גיט נאָך אַ פייף און ברענגט אַרויף ר ח ב ־ה ז ו נ ה—עס גייט ניט, כאָטש צעררייס זיך! „איך וועל נאָך מאַכן די לעצטע פּראָבע — זאָגט דער יצר־הרע — מאַסאַזש! איך וועל נאָך פּרובן אים אַ ביסל איינרייבן!" ער כאַפּט דעם סריס און קנייטשט אים, בייגט אים, רייבט אים און גלעט אים. ווער, וואָס? דער יצר־הרע האָט אַזוי לאַנג אומזיסט געאַרבעט איבערן סריס, ביז ער האָט אָנגעהויבן סאָפּען ווי אַ גאַנז; עס האָבן אים געבראָכן הענט און פיס און האָט פּלוצים אָנגעהויבן צו חלשן.

די למד־וא״ו צדיקים האָבן נאָר דערויף אַרויסגעקוקט. זיי האָבן גענומען דעם יצר־הרע, געבונדן מיט דרייסיק בינטלאַך כפול־שמונה ציצית, געקוילעט מיט אַ מוהל־מעסער, אַריינגערוקט אין אַ הייסן באַק־אויוון און פאַרברענט אויף קויל. נאָך דעם האָבן זיי גענומען דאָס אַש, און, אַז עס איז געוואָרן אַ שטאַרקער שטורים־ווינט, האָבן זיי עס פאַרשפּרייט און צעזייט אויף די פיר ווינקלען פון דער וועלט.

אין הימל איז געוואָרן אַ גרויסע שמחה, אויף דער ערד אַ גוט יאָר; אַ לעבן ווי אונטער דער זון: די אומות העולם האָבן אויפגעהערט צו האַלטן מלחמה; מאַן און ווייב האָבן זיך ניט געקריגט און די קאָטשערעס מיט די לאָפּעטעס האָט מען נאָר באַנוצט צו חלה באַקן; אַלע מלכים האָבן אַהיים געלאָזט דאָס חייל, די ביקסן האָט מען אַוועקגעשענקט קליינע קינדער אויף ל״ג בעומר, און די האַרמאַטן האָט מען גענומען אין די דערפער אַריין און געשטעלט פאַר סטראַשאַקעס אויף די פעלדער. דעמאָלט האָט מען געמעגט טייטלען מיט די פינגער אויף יעדער האַרמאַט, לאַכן און חוזק מאַכן, וויפיל עס וועט אַריין. עס איז געווען אויף דער וועלט שלום ושלוה, לעבעדיק, פרייליך.

עס וואָלט אַלץ גוט געווען, נאָר די חופּה־שטאַנגען, אַזוי ווי זיי זיינען געשטאַנען אין שול אין אַ ווינקעלע, אַזוי האָט זיי קיינער ניט גערירט. אַלע מאַנסבילן זיינען געוואָרן פּרושים, אַלע ווייבער גבאַיטעס און צנועות — אַ גאַנץ יאָר ימי הגבלה! רבנים, שמשים, חזנים, שדכנים און כלי־זמר זיינען אַרומגעגאַנגען פּוסט־און־פּאַס: אויס חתונה־הוצאות, אויס חתונה־קליידער, אויס נדן, אויס חופּות — הכלל, נאָר מען זיצט און מען לערנט!

די וועלט האָט זיך פאַרזאָרגט: ס׳טייטש? שטאַרבן שטאַרבט מען און קיינער ווערט ניט געבאָרן! עס איז אַזוינס נאָך ניט געהערט געוואָרן! — און גאָט ווייסט, וואָס עס וואָלט געווען, ווען ניט דער כעלמער מלמד!

אָט הערט אויס אַ מעשה:

נאָך פאַר די למד־וא״ו צדיקימס אסיפה האָט אַ כעלמער

מלמד דערפילט, אַז דער יצר-הרע דלובעט אים שטאַרק דעם מוח... ער האָט אים געשלעפּט אין בית-המדרש אַריין — אָך איז מיר! — ער גייט מיט; ער איז מיט אים געפאָרן צו אַ גוטן ייד, מהיכא-תיתי, ער פאַרט גאַנץ גערן; ער גייט מיט אים אין מקווה אַריין, דער ימח-שמוניק האַלט צו די נאָז — נאָר גיין גייט ער. דער מלמד האָט געזען, אַז עס איז שלעכט, ער קען פאַרלירן דאָס מלמדות, האָט ער זיך מישב געווען און איז אַנטלאָפן העט, העט אין וואַלד אַריין...

זיבן יאָר איז ער געווען אין וואַלד, געשלאָפן אויף דער גאָלער ערד, געגעסן פוילע וואָרצל און געזאָגט תהילים מיט זוהר. ער איז אַזוי אויסגעדאַרט געוואָרן, אַז מען האָט אים געקענט דורכציען דורך אַן אויערל פון אַ נאָדל, און אַזוי דורכזיכטיק, אַז מען האָט אים גאָרניט געזען. ער איז פּראָסט געוואָרן אַ רואה ואינו נראה, איר פאַרשטייט?

אַז ער איז געקומען צו דער מדרגה, האָט ער זיך אויפגעהויבן צוריק צו גיין אין ישוב אַריין; אים האָט זיך געדוכט, אַז אַצינד איז ער שוין אויף אייביק באַפרייט פונם יצר-הרע, אַז ער מעג שוין פאָרן אַהיים.

נאָר קוים איז ער אַרויס פונם וואַלד — כאַפּט זיך אויף פלוצים אַ שטורימווינט, און קערט איבער וועלטן! דאָס איז געווען פונקט דעמאָלט, ווען די למד-וא״ו צדיקים האָבן צעשפּרייט דעם יצר-הרעס אַש אויף אַלע פיר עקן פון דער וועלט. און עס האָט אים, ניט פאַר אייך געדאַכט, אַריינגעפּרושעט אַ שטויב אַש אינם לינקן אויג. אַ שיינע מעשה! דאָס לינקע אויג האָט אָנגעהויבן צו זען אַזוינע זאַכן, וואָס, רחמנא ליצלן, מען זעט עס ניט אויף דער גאַנצער וועלט. פונם לינקן אויג האָט זיך באַלד אָנגעשטעקט דאָס רעכטע אויג, באַלד איז עס אים געקראָכן אין מוח, נאָך דעם אין האַרצן אַריין; איך וועל אייך ניט לאַנג בריען — דער כּעלמער מלמד איז געוואָרן פול מיט יצר-הרע, און אַז ער איז געקומען צוריק אין ישוב אַריין, האָט ער, וואָס טויג אייך מעשיות, צוריק אָנגעשטעקט די גאַנצע וועלט.

מיין זיידע, עליו השלום, וואָס האָט מיר דערציילט די־מעשה, פלעגט אַלץ זאָגן, אַז ווען ניט דער כעלמער מלמד, וואָלטן מיר שוין לאַנג ניט געווען אויף דער וועלט! און ווען ער, דער זיידע, עליו השלום, האָט געזען אַ חתונה, אַ ברית, אָדער אַ פּדיון הבן, פלעגט ער אַלץ זאָגן: „דאָס איז דעם כעלמער מלמדס מלאָכה; אין יעדן פון אונז שטעקט אַ שטיק כעלמער־מלמד!...” —